

Записка Гендльовіка про банатських Запорожців.

Сумна мандрівка Запорожців, розігнаних з свого старого гнізда, що відбила ся в такім багатім пісеннім матеріалі й навіяла безсмертні картини Енеїди Котляревського, все ще мало простудіована і містить в собі багато неясного, не вважаючи на праці Хв. Вовка (Ф. Кондратовича: „Задунайская Сѣчь помѣстнымъ воспоминаніямъ и разсказамъ“), П. Короленка („Черноморцы“, „Азовцы“, „Предки кубанскихъ козаковъ на Днѣстрѣ“), П. Іванова („Къ исторіи Запорожскихъ Козаковъ послѣ уничтоженія Сѣчи“) й ин. Очевидно до заложення коша в Дунавці, то значить до середини другого десятиліття XIX в. запорозькі емігранти були майже в безнастаннім руху: пробують з початку осісти ся над „обома Лиманами“, в Очаківських степах, потім коли їх турецьке правительство починає розселяти по далеких провінціях, шукають пристановища в Австрії, пробувши кілька років в Банаті, рушають знову на Дунай, иньші вертають під Росію й йдуть на Кубань і т. д. Ся сумна мандрівка вибитих з свого гнізда степових орлів варта розслідження, бодай з пієтизму до сих нащадків старої Січи, і всякий причинок до її історії повинен бути записаний. Як такий подаємо в отсій книжці звісню вже давно з коротких звісток сучасну брошулку фендіха Гендльовіка про Запорожців оселених в Банаті. Як відомо, епізод сей належить до найменше розсліджених. По Чернігу, що на основі актів віденського міністерства внутрішніх справ і семгородської двірської канцелярії подав в своїй *Ethnographie der österr. Monarchie* (т. III, 1855) коротку історичну звістку про сю запорозьку кольонію, не появляло ся ширших і докладніших звісток — крім записаних д. Вовком, досить неясних і загальних згадок останнього дунайського Запорожця А. Коломийця. Звістки ж самого Черніга не сягали далі 1787 р. — і за сям роком всякі звістки про сї банатські оселі уривають ся; брошура Гендльовіка видана 1789 р. таким чином являєть ся поки що останнім документом банатського епізода запорозької Одисеї. Не вважаючи на скептичні замітки, висловлені покійним Антоновичем що до Гендльовікових оповідань, де мовляв Запорожців помішано тут з сербськими граничарами, — вони варті все таки повної уваги, і тому вважаємо корисним надрукувати новий текст сеї рідкої брошури, з копії зладженої ласкаво для нашого журналу проф. А. І. Линниченком в Одесі.

М. Г.